

Samen voor een waardenvol platteland
in Overijssel

TIJD VOOR EEN NIEUWE AANPAK

Het platteland van Overijssel heeft veel te bieden. Het is in de eerste plaats de woon- en werkomgeving van inwoners en ondernemers in betrokken gemeenschappen. Bovendien levert het buitengebied voor iedereen in de provincie waardevolle natuur, een mooi landschap en ruimte voor veel andere onmisbare functies (groenblauwe diensten). We zouden pagina na pagina kunnen vullen met de mooiste voorbeelden.

Onze organisaties - Landschap Overijssel, Natuur en Milieu Overijssel, Het Oversticht en Stichting Stimuland - zijn sterk verbonden met het Overijsselse platteland. We hebben elkaar gevonden in een gemeenschappelijke visie op een duurzame, toekomstbestendige ontwikkeling.

Wij vinden dat hiervoor een nieuwe aanpak nodig is; om twee redenen. In de eerste plaats is een vitaal platteland ontzettend belangrijk voor een aantal grote maatschappelijke opgaven. Er moet veel gebeuren voor het slagen van de transitie in bijvoorbeeld energie en landbouw. Ook het behoud van natuur en biodiversiteit en de gevolgen van het veranderende klimaat vragen om ingrijpende maatregelen in het buitengebied.

De tweede reden is dat de leefbaarheid in dorpen en buurten onder druk staat. Dat is zonde. Want juist de betrokkenheid en de gemeenschapszin op het platteland zorgen ervoor dat mensen in beweging komen en samen de schouders eronder zetten.

Kracht van gemeenschappen

Wij zijn ervan overtuigd dat actieve gemeenschappen een essentiële rol spelen in de maatschappelijke opgaven van deze tijd. Wij willen daarom dat inwoners en ondernemers weer grip krijgen op de leefbaarheid in hun gebied, dorp of buurt. Als De Plattelandsbeweging pleiten we voor een nieuwe, waardengedreven benadering, die de belangen van plattelandsgemeenschappen en beleidsopgaven met elkaar verbindt.

Onze aanpak is gebaseerd op de volgende elementen.

- De betrokkenheid van mensen
- De waarden van het gebied
- De oplossingskracht van de gemeenschap.

Ons doel is een vitaal en toekomstbestendig platteland waarin de menselijke maat centraal staat.

Overijssel, april 2021.

Bart Buijs, Het Oversticht

Ingrid Jansen, Stichting Stimuland

Matthijs Nijboer, Natuur en Milieu Overijssel

Michael Sijbom, Landschap Overijssel

Het Oversticht

natuur en milieu Overijssel

Landschap Overijssel

KLEM TUSSEN REGELS EN ONZEKERHEID

Eigenlijk is er geen fijnere plek om te wonen en te werken dan Groendijk, denkt Ellen vaak. Toch heeft ze zorgen over de toekomst hier, voor haar gezin en voor hun bedrijf.

Vorige week werd bekend dat de school van hun kinderen moet sluiten. Het aantal leerlingen blijft dalen, waardoor de school niet meer aan de regels voldoet. Ontzettend jammer natuurlijk. Zeker omdat er makkelijk meer kinderen op die school hadden kunnen zitten. Alleen al in de afgelopen paar jaar is een aantal van haar vrienden weggetrokken uit Groendijk; ook Ellens jongere broer Simon. Er is geen betaalbare woonruimte voor startende gezinnen en ook wat betreft werk houdt het in de omgeving niet over.

Ellen en haar man Peter hebben meer redenen om wakker te liggen: hun boerderij. Er komt genoeg binnen om de boodschappen te betalen en de kinderen af en toe in nieuwe kleren te steken. Maar er is meer nodig. Ze moeten investeren in nieuwe milieumaatregelen. Eigenlijk is zo'n investering alleen rendabel als hun bedrijf groeit. Peter vraagt zich echter af of verdere schaalvergroting wel een goed idee is. Misschien kunnen we omschakelen naar biologische of natuurinclusieve landbouw? Of samen met andere ondernemers een concept voor streekproducten opzetten? En zou een van die projecten met zonne-energie iets zijn voor extra inkomsten?

Maar ja, waar begin je? Ze willen in elk geval geen gedoe met hun omgeving. Bovendien voelen ze hun zware financiële lasten en hebben ze te maken met zoveel verschillende regels... Voor elk onderwerp worden aparte wetten bedacht: geur, stikstof, fijnstof, dierenwelzijn, voedselkwaliteit, natuur. En het verandert ook nog eens om de haverklap. Om moedeloos van te worden! Toch is stoppen geen optie. De boerderij is al generaties in haar familie. Twee jaar geleden hebben Peter en zij het bedrijf van haar ouders overgenomen. Een ingrijpende beslissing. Het vraagt een enorme financiële investering en de toekomst in de landbouw is best onzeker. De passie voor de dieren, de liefde voor het bedrijf en de gemeenschap waarin ze is opgegroeid hebben de doorslag gegeven. Ellen is boerin in hart en nieren en trots op haar verantwoordelijkheid als voedselproducent.

Peter is sinds vorig jaar bestuurslid van het plaatselijk belang. Hij had zich ingezet voor een project om seniorenwoningen te realiseren. En ja, als je eenmaal laat zien dat je wat kan, word je gelijk gestrikt voor een functie. Terwijl hij vooral uit eigen belang actief is geworden. Zijn ouders werden ouder en slecht ter been. Zelfstandig wonen in hun eigen huis was niet meer te doen. Samen met lokale ondernemers en wat eigen geld hebben ze een paar wooneenheden kunnen realiseren. Nu maar hopen dat de gemeente ook genoeg zorg kan blijven leveren.

Als we dit nu eens konden doorbreken...

Ellen, Peter en hun familie en het dorp Groendijk bestaan niet echt. De knelpunten waar zij tegenaan lopen wel. Op het Overijsselse platteland leven meerdere 'boerinnen Ellen', agrarische ondernemers die best willen investeren in milieumaatregelen of de omschakeling naar biologische landbouw. Jonge gezinnen, zoals die van broer Simon, willen dolgraag in een dorp als Groendijk blijven wonen en hun kinderen daar laten opgroeien. Maar dan moet er wel geschikte woonruimte zijn; net als een school en kinderopvang en al die andere voorzieningen die een dorp leefbaar maken.

Gelukkig zijn er nog altijd 'gewone' mensen met hart voor hun gemeenschap en leefomgeving, die daar graag iets voor willen doen. Wat zij nodig hebben, is een perspectief op de toekomst. En duidelijkheid over regelgeving en ondersteuning die ze kunnen verwachten. Zeker dat laatste lijkt verder weg dan ooit; alsof het alleen maar draait om grote thema's als het klimaat, stikstof, de energietransitie, biodiversiteit. Het lijkt ook wel of ze in hun eigen gemeenschap steeds minder invloed hebben op beslissingen over onderwijs, de zorg, of culturele voorzieningen, etc.

Als we dit nu eens konden doorbreken...

WERKELIJKHEID IS TE COMPLEX VOOR DEELOPLOSSINGEN

Ons platteland en zijn bewoners heeft behoefte aan perspectief. De Plattelandsbeweging vindt dat een nieuwe aanpak nodig is, voor een vitaal en toekomstbestendig platteland. Om de noodzaak te onderbouwen, staan we eerst stil bij de uitdagingen.

Ontwikkelingen op het platteland worden sterk bepaald door een aantal maatschappelijke opgaven, die grotendeels zijn te herleiden tot een aantal trends.

- **Ruimte is schaars**

Nederland is een klein land, onze ruimte is beperkt. Woningbouw, bedrijven, energie, verkeer, landbouw en natuur maken allemaal aanspraak op (schaarse) grond. Dat heeft consequenties voor gemeenschappen in het buitengebied.

- **Internationale politiek-economische ontwikkelingen**

Daarnaast hebben nationale en internationale politieke ontwikkelingen grote invloed op het bedrijfsleven. Alleen al het Europese en nationale landbouwbeleid stuurt aan op een ingrijpende transitie die vrijwel elke agrarische ondernemer raakt.

- **Klimaatverandering**

Daar komt bij dat het klimaat zijn stempel drukt op het gebruik van de ruimte. De gevolgen van klimaatverandering zijn bijvoorbeeld merkbaar in extreme weersverschijnselen. Het opvangen van droogte en wateroverlast vraagt om aanpassingen in het watersysteem en het grondgebruik. Daarnaast zijn er de internationale afspraken om verdere klimaatverandering te beteugelen.

- **Demografische ontwikkelingen**

Tegelijkertijd verandert de verhouding tussen stad en platteland. Wereldwijd is verstedelijking een trend. Ook in Overijssel heeft de stad meer te bieden op gebied van wonen, werken, onderwijs en andere voorzieningen. Jongeren (en jonge gezinnen) trekken daardoor weg. Het platteland vergrijsst, met als gevolg dat het aanbod van voorzieningen afneemt en niet meer aansluit bij de behoeften.

• Verloedering

Als gevolg van de ontvolking komt de leefbaarheid onder druk te staan. Dat is slecht voor de beeldvorming. Waar toekomstperspectief ontbreekt, ontstaat het risico van leegstand en verloedering en wordt het regionale erfgoed bedreigd.

Te complex voor deeloplossingen

Door de hiervoor genoemde trends wordt het voor bewoners en ondernemers op het platteland lastig grip te houden op hun omgeving. Vaak spelen verschillende thema's tegelijk.

Overheden hebben altijd vooral sectoraal beleid gevoerd. Niet zelden zijn verschillende thema's en sectorale beleidsdoelen lastig te combineren en soms zelfs strijdig met elkaar. Wat voor één probleem een oplossing is, kan soms voor een ander vraagstuk de situatie verergeren. Daarom vinden wij deeloplossingen ongeschikt voor de ontwikkeling van een toekomstbestendig platteland.

Actieve gemeenschappen willen zich inzetten

Uit ervaring weten wij dat inwoners en ondernemers op het platteland bereid zijn zich in te zetten voor hun omgeving en ze willen dat samen doen. Actieve gemeenschappen willen werken aan de leefbaarheid van hun buurt of dorp. Ondernemers zijn bereid plannen te maken en te investeren in het voortbestaan en een duurzame toekomst van hun bedrijven. Maar dan moeten ze wel een toekomstperspectief zien.

Tijd voor een andere koers

Wij pleiten voor een aanpak op basis van een waardengedreven benadering; een aanpak die aansluit bij de behoeften en belangen van de gemeenschap, waarin mensen graag participeren. Wij vinden dat lokale gemeenschappen de ruimte en het vertrouwen verdienen om zelf oplossingskracht te ontwikkelen.

Dat is waar wij ons als De Plattelandsontwikkeling sterk voor maken.

DE AANPAK VAN DE PLATTELANDSBEWEGING

De Plattelandsbeweging wil een hybride aanpak introduceren. Niet top-down, niet bottom-up, maar schouder aan schouder. Op basis van gedeelde belangen. Daarmee bouwen we samen aan een toekomstbestendig platteland, dat bewoners inspireert en waar aandacht is voor financiële, natuurlijke en sociale waarden.

De implementatie van grote beleidsopgaven verloopt vaak top-down. Daarbij is draagvlak altijd een uitdaging; ook met een door de overheid georganiseerde participatie. Onze ervaring is dat daarom sectorale oplossingen het perspectief en de toekomstbestendigheid van het platteland in de afgelopen decennia bepaald niet hebben verbeterd. Aan de andere kant, een bottom-up-benadering heeft ook beperkingen. Goedbedoelde initiatieven stranden vaak door gebrek aan tijd, kennis en geld en ingewikkelde procedures.

Voor echte doorbraken en succesvolle transitie is meer nodig. Wij streven naar een gelijkwaardige relatie tussen overheid, markt en inwoners. Wij staan voor een aanpak waarbij de belangen en behoeften van de mensen centraal staan. Niet top-down of bottom-up, maar samen; schouder aan schouder.

Dat doet De Plattelandsbeweging met de volgende stappen.

- We organiseren betrokkenheid
- We creëren verdienmodellen op basis van waarden in het gebied

- We werken samen met partners aan de oplossingskracht van de gemeenschap.

1. De betrokkenheid van mensen

Hoe krijg je mensen gemotiveerd voor beleidsdoelstellingen die elders door bestuurders zijn bedacht. In het gunstigste geval zijn er meekoppelkansen – bijkomende opbrengsten voor de gemeenschap.

Wij draaien het om, door te beginnen bij de gemeenschap. In een waardengedreven aanpak bepaal je eerst wat er leeft en vertaal je dat naar voorstelbare toekomstbeelden. Wat is de kracht van het gebied? Wat hebben mensen nodig om hun gedroomde toekomst vorm te geven? Waar liggen knelpunten? In dit proces komen automatisch ook de beleidsopgaven in beeld.

Als maatschappelijke organisaties staan we naast mensen. We vervullen vanuit onze eigen waardengedreven positie een brugfunctie. We verbinden de belangen en behoeften van de gemeenschap met beleid(sopgaven) en vice versa. Wij signaleren welke vernieuwingen kansrijk en welke groepen een rol kunnen spelen. Zo willen wij samen transitie bewerkstelligen.

Dit proces leidt tot toekomstbestendige oplossingen waar mensen de schouders onder willen zetten. Hierin staan mensen centraal en niet beleidsdoelstellingen.

2. Verdienmodel op basis van de waarden van het gebied

Het resultaat van het proces uit de eerste stap is een gedragen toekomstvisie met een uitvoeringsagenda die handelingsperspectief creëert.

We zoeken daarbij naar de verbinding tussen de specifieke waarden in het gebied en de maatschappelijke uitdagingen. We ontwikkelen samen nieuwe verdienenmodellen. Daarin tellen we niet alleen directe financiële kosten en baten. Wij gaan uit van vier waarden die alle vier relevant zijn als opbrengst. Inspiratie – waardoor mensen weer meedoen in de samenleving -, financiële waarde, natuurlijke waarde en sociale waarde.

3. De oplossingskracht van de gemeenschap

Met onze aanpak initiëren we beweging en organiseren we uitvoeringskracht op basis van gedeelde waarden en ideeën. We weten uit ervaring dat beleid en uitvoering samen moeten gaan om mensen enthousiast te houden. Met onze aanpak combineren we denken en doen. Daar hoort ook het aanspreken van de juiste financieringsbronnen en ondersteuning met kennis en expertise bij.

Voor zo'n brede, waardengedreven benadering is kennis en ervaring nodig van beleidsontwikkelingen op alle relevante thema's die op het platteland spelen. Daarom bundelen wij onze krachten in de alliantie van De Plattelandsbeweging. Samen komen we verder. We vragen van overheden flexibiliteit in het toewijzen van middelen. Wij pleiten voor het integreren van de verschillende relevante opgaven in één programma voor een toekomstbestendig platteland, bij voorkeur in samenwerking met het ministerie van Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit. Oftewel: investeer in de oplossingskracht van de gemeenschap. Dat is de beste manier om het platteland toekomstbestendig te maken en dat heeft veel meer effect dan het subsidiëren van opgelegde doelen uit afzonderlijke beleidsopgaven.

Stop de versnippering, investeer in oplossingskracht

De Plattelandsbeweging roept overheden op: investeer in de oplossingskracht van gemeenschappen. Er is voldoende budget voor maatschappelijke opgaven op het platteland, maar de middelen worden sectoraal ingezet. Dat kan effectiever en beter. Stop de versnippering en investeer in:

- de gezamenlijke zoektocht naar maatwerk-oplossingen (en nieuwe verdienenmodellen) en de procesbegeleiding hiervoor;
- de uitwerking van oplossingen: eenmalige investeringen om bedrijven en gemeenschappen een echte koerswijziging te kunnen laten maken.

Met de waardengedreven aanpak faciliteren we toekomstbestendige oplossingen waar mensen de schouders onder zetten. Zo zorgen we ervoor dat overheidsinvesteringen renderen.

Samenwerken en verbinden van verschillende deelbelangen

OVER DE PLATTELANDSBEWEGING

Een vitaal platteland wordt gevormd door actieve gemeenschappen, kansen voor boeren en andere ondernemers, ruimte voor natuur en landschap en nog veel meer. Kortom, de resultante van verschillende deelbelangen. Wij geloven dat alleen samenwerken en verbindingen zoeken, leidt tot een vitaal en toekomstbestendig platteland.

De Plattelandsbeweging is een alliantie van vier zelfstandig opererende maatschappelijke organisaties in Overijssel, die elkaar vinden in een gezamenlijke visie op plattelandontwikkeling en het oplossen van maatschappelijke vraagstukken. De vier organisaties zijn Landschap Overijssel, Natuur en Milieu Overijssel, Het Oversticht en Stichting Stimuland. Samen hebben we bijna 200 jaar expertise in landbouw en plattelandontwikkeling, het versterken van natuur en milieu, het beheer van het landschap en de inrichting van onze leefomgeving in Overijssel.

We hebben als organisaties veel ervaring met het ondersteunen van allerlei bewonersinitiatieven. We weten als geen ander dat denken en doen samen moeten gaan om mensen te inspireren. We willen de kracht van de gemeenschap en de waarden van het gebied zoveel mogelijk tot hun recht laten komen. We trekken samen op in het overleg met overheden en faciliteren als De Plattelandsbeweging een waardengedreven benadering; een aanpak die aansluit bij de behoeften en belangen van de gemeenschap, waarin mensen graag participeren. Ook los van elkaar werken we waardengedreven. Als partners in De Plattelandsbeweging maken we daarbij gebruik van elkaars specialisme.

De PlattelandsBeweging

